

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучков Артем Вадимович

УДК 339.187.44:330.322.2:338.439.4

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ФРАНЧАЙЗИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(харчова промисловість)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту організацій і логістики Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України (м. Запоріжжя).

Науковий керівник: - доктор економічних наук, доцент
Череп Алла Василівна,
Запорізький національний університет
Міністерства освіти і науки України,
декан економічного факультету,
завідувач кафедри фінансів і кредиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Войнаренко Михайло Петрович,
Хмельницький національний університет
Міністерства освіти і науки України,
перший проректор.

кандидат економічних наук, провідний науковий
співробітник

Левковська Людмила Володимирівна
відділ інноваційного та науково-технологічного розвитку
Ради по вивченню продуктивних сил України
Національної академії наук України.

Захист відбудеться 23 квітня 2010 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 у Національному університеті харчових технологій за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68, ауд. А-311.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «19» березня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. М. Марченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення економічної системи України в ринкових умовах передбачає розвиток великих підприємств і створення потужного сегменту малого бізнесу, який буде запорукою успішності та стабільності розвитку регіонів та держави в цілому. Лише гармонійний розвиток великого та малого бізнесу може зміцнити економічне становище в країні.

Одним з найефективніших сучасних методів розвитку підприємств як великого, так і малого бізнесу, а також їх ефективної співпраці є франчайзинг. Необхідність його впровадження на підприємствах харчової промисловості зумовлена високою часткою збанкрутілих підприємств-початківців і необхідністю залучення інвестицій у харчову промисловість України. Для малих підприємств франчайзинг – це спосіб працювати за успішною технологією ведення бізнесу компаній франчайзерів, використовуючи весь їхній досвід та відчуючи їх постійну підтримку. Для великих підприємств франчайзинг - це найдешевший спосіб розширення виробництва та поширення збуту продукції, із залученням не найманих працівників, а франчайзі як власників своєї справи, що є найсильнішою мотивацією. Проблема недостатнього поширення франчайзингу на підприємствах харчової промисловості зумовлена необізнаністю менеджерів з системою франчайзингової співпраці та неможливістю об'єктивної оцінки франчайзингових інвестиційних проектів. У науковій літературі недостатньо розглянуті питання застосування франчайзингу як інструменту розвитку підприємств харчової промисловості, та зокрема, має суттєві вади система оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів, з урахуванням ризиків при інвестуванні у франчайзинг та оцінки раціональності співпраці підприємств у системі франчайзингу.

Питання розвитку франчайзингових відносин між підприємствами при реалізації інвестиційних проектів розроблялося такими вченими-економістами як: С. Берлі, Д. Берч, Дж. Вон Ейкен, Ж. Дельтей, Р. Кейвс, А. Кіреєв, А. Конінсберг, Є. Ленц, А. Мендельсон, Я. Мюррей, Дж. Пребле, Р. Розенберг, С. Силинг, Б. Сміт, Р. Хоффман, С. Шейн.

Після переходу України до ринкових відносин цих проблем торкаються і вітчизняні фахівці, а саме: М. Бедринець, М. Войнаренко, А. Кривонос, Е. Кривонос, Л. Левковська, К. Ніконенко, Я. Сидоров, В. Федоренко, А. Цират, А. Череп, О. Ястремська. Вони детально вивчають окремі аспекти функціонування франчайзингових підприємств.

Дослідження питань використання франчайзингу в процесі інвестиційної діяльності започатковані працями Р. Лала, Ф. Лафонтейна, Р. Мартина, Г. Метьюсона, П. Рубіна та отримали подальший розвиток у вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Алейникова, А. Волкова, І. Гордієнко, О. Гудзь, Н. Єгорової, Д. Землякової, В. Колесникова, О. Кохановської, Г. Плотнікова, В. Подгруші, І. Рикова, М. Рошкована.

Однак питанням використання франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств приділяється недостатньо уваги. Україна зараз перебуває на стадії формування засад для стабільного і впевненого функціонування

ринкових відносин, тому окремі питання оцінки ефективності франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств вимагають подальшого опрацювання. Саме недостатнє наукове дослідження проблем удосконалення інвестиційної діяльності підприємств й застосування франчайзингу як інструменту ефективної інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості зумовлює актуальність теми дисертації, а важливість вирішення сукупності виявлених проблем визначає мету, завдання, структуру та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження були визначені в межах науково-дослідної теми кафедри менеджменту «Удосконалення системи менеджменту на підприємствах харчової промисловості» (номер державної реєстрації 01080010781), що виконується в Національному університеті харчових технологій. В процесі роботи автором теоретично обґрунтовано підходи до ефективного використання франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств та розроблено практичні рекомендації з метою вдосконалення цього процесу на підприємствах харчової промисловості.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка та обґрунтування теоретичних, методичних та практичних аспектів застосування франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості в умовах сучасної ринкової економіки України. Відповідно до цієї мети в дисертації було поставлено такі науково-практичні завдання:

- проаналізувати теоретичні аспекти франчайзингу та франчайзингової діяльності, розробити підходи визначення класифікаційних ознак франчайзингу;
- проаналізувати нормативно правове регулювання відносин франчайзингу в розвинутих країнах світу та в Україні;
- визначити коло проблем, які стримують розвиток франчайзингу на підприємствах України та запропонувати шляхи їх вирішення;
- провести аналіз методик оцінювання ефективності франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України, визначити причини розходження теоретично розрахованих показників ефективності франчайзингових проектів з реальними результатами;
- розробити методику підвищення ефективності взаємодії підприємств в системі франчайзингу;
- розробити методику врахування ризиків у процесі здійснення франчайзингу в харчовій промисловості;
- запропонувати методику забезпечення ефективності інвестиційних франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості, зокрема запропонувати використання мультиплікативних коефіцієнтів, що дозволяють розглядати підприємство як частину економічної системи – харчової промисловості України.

Об'єктом дослідження є процес визначення ефективності франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України.

Предметом дослідження є теоретичні й практичні аспекти та методи ефективного використання франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості в умовах сучасної ринкової економіки України.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використані такі методи проведення економічних досліджень: абстрактно-логічний (для аналізу існуючих теоретичних підходів та формулювання висновків), статистико-економічний (для вивчення сучасного стану розвитку та виділення факторів впливу на розвиток франчайзингової діяльності підприємств харчової промисловості; аналіз сучасного стану франчайзингу), економіко-математичного моделювання (для побудови моделей та оцінки ефективності франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості України) тощо.

Інформаційним забезпеченням дисертаційного дослідження є закони та нормативно-правові акти; статистичні дані та фактичні показники процесів інвестиційної та франчайзингової діяльності в Україні; спеціальна література з проблем теорії та практики франчайзингу, інвестиційної діяльності.

Теоретичною та методологічною базою дисертаційного дослідження й вирішення поставлених завдань є положення теорії сучасної франчайзингової та інвестиційної діяльності, досягнення провідних фахівців-економістів у визначенні закономірностей та тенденцій розвитку інвестиційної діяльності та використання франчайзингу. При вивченні окремих аспектів проблеми застосування франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості були використані роботи провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців з економіки, інвестування, менеджменту та управління діяльністю підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів. Основним науковим результатом є розширення існуючих і розробка нових теоретичних підходів до застосування франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості в ринкових умовах, а також розробка методики запровадження франчайзингу, зокрема:

вперше:

- запропоновано методику забезпечення ефективності інвестиційних франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості, яка, на відміну від існуючих, дозволяє враховувати вплив навколишнього середовища на підприємство та розглядати підприємство як частину економічної системи харчової промисловості України, враховує вигідність співпраці для кожного із підприємств франчайзингової мережі й дозволяє розробити збалансовану об'єктивну систему франчайзингових платежів, що забезпечить тривалість та взаємовигідність франчайзингових відносин;

удосконалено:

- визначення франчайзингової діяльності, яку слід розглядати як бізнес, заснований на системному підході усунення проблеми конкуренції між малими та великими суб'єктами господарювання в процесі організації та зростання підприємств та передачі права на використання (власність) матеріальних і нематеріальних активів за винагороду на умовах взаємовигідної взаємодії, при

якій об'єднуються переваги великих компаній і малих підприємств для успішного розвитку створеного об'єднання;

набули подальшого розвитку:

- класифікація видів франчайзингу, яка передбачає системний підхід до розгляду його структури та внутрішнього змісту за відповідними ознаками: напрямками діяльності (товарний, сервісний, виробничий, бізнес формату), формами контролю над підприємством (корпоративний і конверсійний), можливостями забезпечення розвитку (регіональний, субфранчайзинг, франчайзинг, що розвивається), складом підприємств, що об'єднуються (франчайзинг, що об'єднує виробника з виробником; франчайзинг, що об'єднує виробника з оптовим продавцем; франчайзинг, що об'єднує виробника з роздрібним продавцем; франчайзинг, що об'єднує оптового продавця з оптовим продавцем, франчайзинг, що об'єднує оптового продавця з роздрібним продавцем; франчайзинг, що об'єднує роздрібного продавця з роздрібним продавцем; франчайзинг, що об'єднує підприємство обслуговування з підприємством обслуговування), за метою франчайзингової діяльності франчайзера (спрямований на залучення інвестицій, спрямований на створення торгової та сервісної інфраструктури, спрямований на розширення виробництва);

- напрями подолання наслідків впливу факторів, які стримують розвиток франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України. Запропоновані заходи полягають у рекомендаціях щодо змін нормативно правової бази, яка регулює відносини франчайзингу, податкового законодавства України та сфери освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні розробки, які виконані в межах дисертації, є основою наукових положень і висновків щодо понятійного апарату оцінки ефективності франчайзингової діяльності на підприємствах харчової промисловості України. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони озброюють практику інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України інструментами оцінки ефективності, моделювання, прогнозування та дають можливість удосконалити франчайзингову інвестиційну діяльність підприємств України.

Теоретичні, методичні та практичні положення й висновки за результатами досліджень впроваджені в навчальний процес Запорізького національного університету і використовуються при викладанні дисциплін: «Виробничий менеджмент», «Стратегічний менеджмент», «Діяльність підприємства на ринку» (Довідка №15-10/2 від 10.03.09 р.).

Результати дисертаційної роботи були впроваджені Запорізькою обласною адміністрацією при стратегічному плануванні діяльності підприємств харчової промисловості Запорізького регіону (Довідка №08-28/3271 від 09.02.09 р.).

Основні теоретичні положення, висновки й пропозиції дисертаційного дослідження доведено до рівня практичних розробок, що спрямовані на підвищення ефективності франчайзингової діяльності підприємств харчової промисловості України, зокрема, ЗАТ «Бахмутська аграрна спілка» (Довідка №1505 від 15.11.08 р.), ВАТ «Вінницький олійножировий комбінат» (Довідка №01/905 від 30.10.08 р.), ЗАТ «Дніпропетровський комбінат харчових

концентратів» (Довідка №04/116 від 10.09.08 р.), ТОВ «Торговий дім «Моліс»» (Довідка №116 від 25.11.08 р., ВАТ «Пиво-безалкогольний комбінат «Славутич» (Довідка №342 від 21.06.09 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана здобувачем самостійно. У ній викладено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання – удосконалення інвестиційної франчайзингової діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринкових відносин. Наукові результати дисертаційної роботи належать особисто автору та є його внеском в економічну науку.

У статтях написаних у співавторстві, особисто автору належать ідеї щодо складності проведення санації та впливу факторів, що ускладнюють антикризове управління у статті «Особенности процедуры банкротства в рыночных условиях хозяйствования», розробки щодо впровадження екологічного підприємництва в агропродовольчому виробництві та використання лізингу для підтримки сільськогосподарських підприємств у статті «Форми та шляхи підтримки сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання», аналіз кредитної політики НБУ та комерційних банків щодо екологічного підприємництва у статті «Економічні аспекти кредитування в Україні й аналіз функцій фінансового менеджменту та раціональності прийняття управлінських рішень у статті «Теоретичні аспекти управління фінансовим станом підприємства».

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і освіта «2005» (м. Дніпропетровськ, 2005 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Конкурентоздатність територій і підприємств у взаємозалежному світі» (м. Донецьк, 2005 р.); Міжвузівській студентській науковій конференції «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2005 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції вчених, викладачів, та практичних працівників «Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій» (м. Вінниця, 2006 р.); Науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених Запорізького національного університету (м. Запоріжжя, 2007 р.; 2008 р.; 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні проблеми автоматизації управління бізнесом» (м. Житомир, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Індустрія гостинності в країнах Європи» (м. Сімферополь – м. Ялта, 2007 р. – 2008 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 20 наукових працях загальним обсягом 2,65 д.а., із них 10 – обсягом 2,03 д.а. - у наукових фахових виданнях, з яких особисто автору належать 1,83 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації 250 сторінок, у тому числі 9 рисунків, 2 з яких займають повні

сторінки, 36 таблиць, 13 з яких займають повні сторінки та 10 додатків. Список використаних джерел містить 143 найменування й займає 12 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну. Зазначене практичне значення отриманих результатів та особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти франчайзингу та ефективності його використання**» проаналізовано теоретичні аспекти франчайзингової діяльності та запропоновано авторське визначення франчайзингу; досліджено та удосконалено існуючу класифікацію видів франчайзингу; проаналізовано законодавче регулювання відносин франчайзингу в Україні та світі; визначено вплив факторів, що стримують розвиток франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України.

Проведений аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що на сьогодні не існує єдиного визначення поняття «франчайзинг». Франчайзингова діяльність розглядається з різних позицій і, в залежності від спеціалізації дослідження, визначається як спосіб створення та підтримки малого бізнесу або як форма правових відносин передачі інтелектуальної власності, або як форма розвитку та зростання підприємств тощо.

Ми пропонуємо розглядати франчайзингову діяльність як бізнес, який засновано на системному підході усунення проблеми конкуренції між малими та великими суб'єктами господарювання в процесі організації та зростання підприємств та передачі права на використання (власність) матеріальних і нематеріальних активів за винагороду на умовах взаємовигідної взаємодії, при якій об'єднуються переваги великих компаній і малих підприємств для успішного розвитку створеного об'єднання.

На основі проведеного дослідження запропоновано доповнити існуючу класифікацію видів франчайзингу та класифікувати франчайзинг за метою франчайзингової діяльності франчайзера на: франчайзинг, спрямований на залучення інвестицій; франчайзинг, спрямований на створення торгової інфраструктури підприємства; франчайзинг, спрямований на розширення виробництва.

Проведене дослідження показало, що в Україні законодавче регулювання франчайзингових відносин тільки формується, і тому, поки що, не виконує усіх необхідних функцій. Насамперед, законодавчого врегулювання потребують такі проблемні питання: порядок реєстрації та розірвання франчайзингової угоди, регламентація розкриття необхідної інформації франчайзером, порядок передачі комерційної інформації, можливість впливу франчайзера на ціноутворення франчайзі та узгодження цього питання з конкурентним та антимонопольним законодавством, порядок оформлення та захисту прав інтелектуальної власності тощо. Ці питання мають бути відображені в Цивільному та Господарському

кодексах України. Також необхідним кроком для забезпечення розвитку франчайзингу в Україні є прийняття Закону України «Про франчайзинг».

Окрім проблем законодавчого регулювання франчайзингових відносин, розвиток франчайзингу в Україні стримується негативним впливом таких факторів: несприятлива податкова політика, що потребує введення системи податкових пільг для франчайзингових підприємств; нестабільність економічної системи України та дефіцит стартового капіталу в багатьох потенційних підприємців; проблеми соціально-психологічного характеру: необізнаність вітчизняних підприємців із системою франчайзингової діяльності, відсутність досвіду впровадження франчайзингу в Україні, проблеми регулювання відносин інтелектуальної власності тощо. Вирішення проблем соціально-психологічного характеру, на нашу думку, потребує створення освітньої системи, яка б охоплювала як вищі навчальні заклади економічних напрямів, так і роботу з підприємцями та менеджерами.

У другому розділі **«Динаміка та стан розвитку франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України»** проаналізовано стан франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України, досліджено методики оцінки ефективності франчайзингових проектів, зазначені переваги та недоліки кожної з них, визначені проблеми оцінки ефективності франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості та запропоновані шляхи їх вирішення.

Франчайзинг стрімко розвивається у всьому світі взагалі та в Україні зокрема. Проведене дослідження виявило як зростання вже існуючих мереж, так і створення нових. Франчайзинг в Україні розвивається в таких напрямках: виробництво, торгівля, громадське харчування та послуги. Лідуючі позиції на ринку франчайзингу займають компанії, які є майстер-франчайзі великих іноземних корпорацій, таких, як Coca-Cola, Pepsi та Carlsberg, є також і зростаючі вітчизняні мережі, такі, як Група компаній «Миронівський хлібопродукт», але вивчення використання франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України свідчить про те, що франчайзингова система діяльності недостатньо поширена в цій галузі та потребує подальшого розвитку.

Оцінка ефективності франчайзингу має проводитися у двох напрямках: як стратегія розвитку підприємства (для франчайзера) та як інвестиційного проекту (для франчайзера та для франчайзі).

Дослідження показало, що при оцінці франчайзингу як стратегії розвитку підприємства, слід використовувати такі критерії, як довіра, конкурентні переваги, можливість передати інформацію, можливість пристосування, ефективне функціонування підприємства-прототипу, документування системи, платоспроможність, прибутковість, тенденції та умови ринку, наявність капіталу, прихильність до існуючих зв'язків та ефективність менеджменту.

У дисертації проаналізовано методики оцінки інвестиційних франчайзингових проектів, що застосовувались за умов планової економіки та використовуються в ринкових умовах. Наголошено на перевагах та недоліках кожної з методик та запропоновано їх комбіноване використання в методі багатокритеріальної оцінки ефективності інвестицій у франчайзинг.

Окрім недоліків окремих методик, нами було виявлено такі причини розбіжності між результатами оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів та реальними показниками діяльності підприємств:

- недостатнє урахування ризиків при оцінці ефективності інвестиційних франчайзингових проектів;
- відсутність диференціації інвестиційних франчайзингових проектів за галузями їх реалізації, що призводить до недостатнього урахування впливу навколишнього середовища – економічної системи;
- відсутність взаєморозуміння між теоретичним напрямком інвестиційної діяльності – оцінкою ефективності інвестиційних франчайзингових проектів за економіко-математичними моделями та практичним – прийняттям інвестиційних рішень та реалізації інвестиційних франчайзингових проектів.

Для зменшення негативного впливу цих факторів у дисертаційному дослідженні запропоновано методику оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів, яка, на відміну від існуючих, дозволяє враховувати вплив навколишнього середовища на підприємство та розглядати підприємство як частину економічної системи та використовує систему урахування ризиків, що поділяє ризики по проекту за фазами його виконання (передінвестиційна фаза, інвестиційна фаза та експлуатаційна фаза) та розглядає ризик по кожному грошовому потоку (надходженню або витраті) відповідно до фази його здійснення та виду ризику (технічному, підприємницькому або кредитному) притаманному конкретному грошовому потоку. Таким чином розраховується ризикова ставка по кожному грошовому потоку, а не по проекту загалом, що дозволяє здійснити більш точне урахування ризиків та зробити об'єктивний висновок про ефективність інвестиційного франчайзингового проекту.

Для поліпшення взаєморозуміння між теоретичним та практичним напрямками інвестиційної діяльності запропоновано такий алгоритм:

- побудова економічної моделі проекту;
- виявлення ключових чинників на основі дослідження чутливості проекту;
- визначення критичних значень (і/або поєднань критичних значень) ключових чинників для різних критеріїв;
- оцінка міри досяжності критичних значень ключових чинників.

На всіх етапах аналізу та реалізації цього проекту мають співпрацювати як фахівці-економісти, так і особи, що приймають інвестиційні рішення. Великий обсяг алгоритму не дозволяє використовувати тиражовані прийоми. Для кожного проекту необхідно створювати індивідуальний інструментарій, який дозволяє зменшити обсяг завдання та одержати достовірну інформацію. Технологія отримання результату відкрита для інвестора, який бере участь у формулюванні критеріїв і обмежень. Оцінка міри досяжності критичних значень ключових чинників припускає активну участь інвестора.

У третьому розділі «**Удосконалення методів визначення ефективності франчайзингу**» запропоновано методичні підходи, що збільшують ефективність франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості. За допомогою запропонованих методичних підходів підприємства

можуть оцінити раціональність вступу до франчайзингової мережі та розробити систему франчайзингових платежів, яка забезпечить стабільність та вигідність її функціонування. Також запропоновано методику урахування ризиків при оцінці ефективності інвестиційних франчайзингових проектів, яка враховує різні типи ризиків притаманні різним операціям при підготовці та реалізації проекту. Для урахування впливу навколишнього середовища на показники ефективності інвестиційних франчайзингових проектів запропоновано мультиплікативну методику, яка дозволяє отримати два додаткових параметри ефективності: динамічний критерій окупності та критерій порівняння періоду окупності проекту із фактичним розміром періоду окупності в даній економічній системі.

Для визначення раціональності співпраці підприємств на умовах франчайзингу в дослідженні запропоновано методику, що використовує математичний інструментарій класичних кооперативних ігор. Дана методика була використана на підприємствах ЗАТ «Бахмутська аграрна спілка» та ВАТ ПБК «Славутич».

Для розрахунку системи франчайзингових платежів, яка б забезпечила стабільну та вигідну співпрацю великого та малого підприємств у системі франчайзингу та оцінки раціональності її використання для кожного підприємства нами запропоновані формули (1) або (2):

$$(y_1 + y_2) = 0,5 \times (P_{fm}Q_{fm} - B_{fm} + B_{fb} + P_bQ_b - B_b - P_mQ_m + B_m) \quad (1)$$

$$(y_1 + y_2) = 0,5 \times [(P_{fm}Q_{fm} - B_{fm} + B_{fb}) + (P_bQ_b - B_b) - (P_mQ_m - B_m)] \quad (2)$$

де $(y_1 + y_2)$ — система платежів малого підприємства великому;

$P_{fm}Q_{fm}$ — обсяг виручки (прибутку), яку може отримати мале підприємство при взаємодії із великим підприємством на основі франчайзингу;

B_{fm} — витрати малого підприємства при взаємодії із великим підприємством на основі франчайзингу (за винятком роялті та первинного внеску, що виплачується великому підприємству);

B_{fb} — витрати великого підприємства при взаємодії із малим підприємством на основі франчайзингу (включаючи витрати на надання послуг з проведення маркетингових досліджень, навчання тощо);

P_bQ_b — оцінка величини виручки (доходу), яку може забезпечити собі автономно діюче велике підприємство (в даному випадку припускається, що як велике, так і мале підприємство можуть створити на даній території однакові за своїми виробничими можливостями об'єкти, обумовлені специфікою даної територіальної одиниці, яка виявлена на основі маркетингу);

B_b — сумарні витрати автономно функціонуючого великого підприємства;

P_mQ_m — величина виручки (доходу), яку може забезпечити собі автономно діюче мале підприємство;

B_m — сумарні витрати автономно функціонуючого малого підприємства.

Визначення раціональності взаємодії підприємств у системі франчайзингу запропоновано проводити за алгоритмом, який наведено на рис. 1.

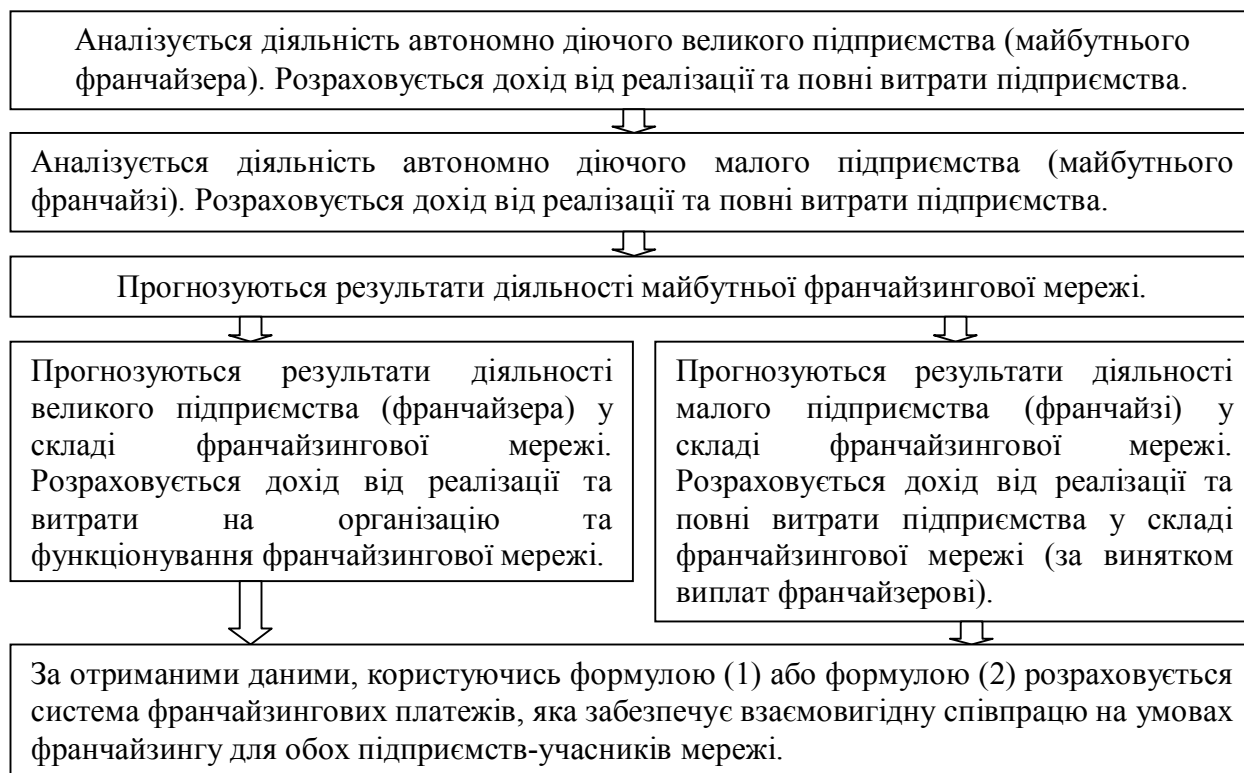

Рис. 1. Алгоритм формування системи франчайзингових платежів

Результати розрахунку системи франчайзингових платежів у 2008 році для ЗАТ «Бахмутська аграрна спілка» наведені у табл.1.

Таблиця 1
Розрахунок системи франчайзингових платежів у 2008 році для ЗАТ «Бахмутська аграрна спілка»

Показники, тис. грн.	Потенційний франчайзі №				
	1	2	3	4	5
Система франчайзингових платежів $(y_1 + y_2)$	375,00	475,00	325,00	200,00	182,50
Виручка франчайзі $P_{fm}Q_{fm}$	1000,00	1200,00	1500,00	900,00	100,00
Витрати франчайзі у мережі B_{fm}	500,00	350,00	900,00	650,00	70,00
Витрати ЗАТ «Бахмутський аграрний союз» при роботі на основі франчайзингу B_{fb}	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00
Виручка ЗАТ «Бахмутський аграрний союз» (до створення мережі) P_bQ_b	1000,00	1000,00	1000,00	1000,00	1000,00
Витрати ЗАТ «Бахмутський аграрний союз» (до створення мережі) B_b	700,00	700,00	700,00	700,00	700,00
Виручка потенційного франчайзі (до вступу в мережу) P_mQ_m	300,00	600,00	1000,00	550,00	80,00
Витрати потенційного франчайзі (до вступу в мережу) B_m	200,00	350,00	700,00	350,00	65,00

Застосування цієї методики дозволило визначити серед п'яти потенційних франчайзі тих, для кого вступ до франчайзингової мережі буде раціональним та економічно обґрунтованим кроком, що забезпечить розвиток та плідну співпрацю підприємств, а також визначити ті підприємства, для яких автономне функціонування є більш ефективним, ніж вступ до франчайзингової мережі.

Для урахування ризиків при оцінці ефективності інвестиційних франчайзингових проектів нами запропоновано методику, що розглядає кожний грошовий потік проекту (надходження або витрату) і визначає притаманний йому вид ризику: технічний, підприємницький або кредитний. Потім на основі безризикової ставки та оцінок експертів з інвестування розраховуються коефіцієнт дисконтування за кожним видом ризику:

- для надходжень та витрат, для яких характерні технічні ризики, коефіцієнт дисконтування розраховується з урахуванням премії за технічний ризик;
- для надходжень та витрат, для яких характерні підприємницькі ризики, коефіцієнт дисконтування розраховується з урахуванням премії за підприємницький ризик;
- для надходжень та витрат, для яких характерні кредитні ризики, коефіцієнт дисконтування розраховується з урахуванням премії за кредитний ризик.

На наступному етапі здійснюється оцінка ефективності інвестиційного франчайзингового проекту за загальновідомими методиками (NPV, IP, IRR, PP) і на основі отриманих показників обирається інвестиційний проект, який є найбільш ефективним для даного інвестора.

Така методика була апробована на ТОВ «Торговий Дім «Моліс»» (табл. 2) і дозволяє здійснити об'єктивну оцінку ефективності запропонованих франчайзингових пропозицій та обрати найбільш вигідний.

Таблиця 2

Результати оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів у 2008 році з використанням методики урахування ризиків по підприємству ТОВ «Торговий Дім «Моліс»»

Показники	Інвестиційний франчайзинговий проект №				
	1	2	3	4	5
(KBKd) Дисконтовані капітальні вкладення за проектом (тис. грн.)	3110,79	1679,75	6372,03	16,13	3954,36
(Bd) дисконтовані витрати за проектом (тис. грн.):	1370,96	274,54	2560,28	0,00	2609,99
(ПРБd) дисконтовані результати проекту (тис. грн.)	5003,42	1798,68	9162,06	25,84	6762,95
Чистий дисконтований прибуток $NPV = ПРБd - Bd - KBKd$	521,67	-155,60	229,76	9,71	198,60
Індекс прибутковості $IP = (ПРБd - Bd) / KBKd$	1,17	0,91	1,04	1,60	1,05
Норма рентабельності IRR ($NPV = 0$)	36,10%	18,29%	32,06%	36,91%	37,00%
Термін окупності $PP = KBKd / (ПРБd - Bd)$	0,86	1,10	0,97	0,62	0,95

Схема оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів з урахуванням ризиків відображена на рис.2.

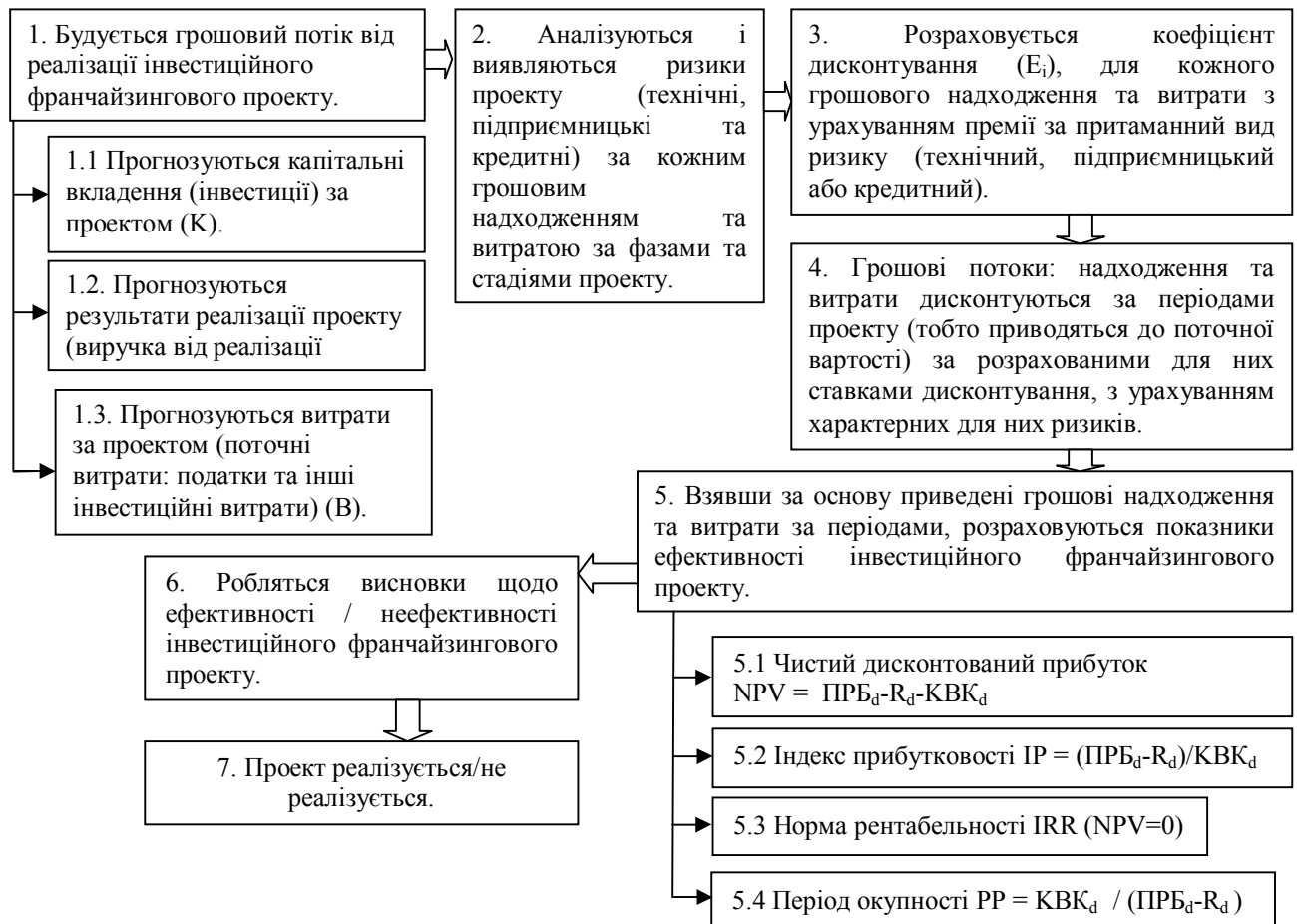

Рис. 2. Схема оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів з урахуванням ризиків.

Для урахування впливу навколишнього середовища на ефективність інвестиційних франчайзингових проектів у дисертаційному дослідженні було проаналізовано показники діяльності підприємств харчової промисловості України за 2003-2007 роки. На основі макроекономічних зв'язків було розраховано мультиплікатор чинників виробництва, який відображає залежність валового прибутку від витрат і мультиплікатор інвестицій (мультиплікатор капітальних вкладень), що характеризує швидкість інвестиційного обороту інвестиційного обігу та дозволяє визначити найкоротший термін окупності інвестицій, на який здатна дана економічна система.

Методика була використана при оцінці інвестиційного франчайзингового проекту на ЗАТ «Дніпропетровський комбінат харчових концентратів» і дозволила окрім загальновідомих показників ефективності інвестиційних проектів (NPV, IP, IRR, PP) отримати два нових:

- динамічний критерій окупності, що припускає динамічне перевищення розміру ефекту, який одержано за рахунок одержаного прибутку та деякої супутньої реальної економії витрат над капітальними вкладеннями в цей захід;
- критерій порівняння періоду окупності даного заходу із фактичним розміром терміну окупності капіталовкладень у даній економічній системі.

Проведені розрахунки дозволяють зробити висновки, що:

- апробацію франчайзингової пропозиції, яку розглядає керівництво ЗАТ «Дніпропетровський комбінат харчових концентратів» буде здійснено в 2011 році. Ціна запропонованої франшизи 850000 грн. Фінансові показники самостійно працюючого підприємства та розраховані показники цього ж підприємства, але вже як франчайзі, відомі. Усі регулярні франчайзингові платежі включено до витрат. Вважається, що продовження функціонування підприємства в системі франчайзингу дозволить знизити витрати та підвищити обсяги реалізації.

- вважається, що ставши складовою франчайзингової мережі, ЗАТ «Дніпропетровський комбінат харчових концентратів» зможе збільшити обсяги реалізації, використовуючи відомий бренд франчайзера та загальномережеву маркетингову політику. Також співпраця з франчайзером дозволить знизити витрати, використовуючи його професійні, маркетингові, фінансові, матеріальні та інші можливості.

- оскільки в даному інвестиційному проекті економія витрат факторів виробництва вже фактично знайшла своє відображення в прибутку, то статична ефективність визначатиметься розмірами прибутку нової системи бізнесу.

- динамічний потік прибутку визначається розрахунковим способом із прирістом мультиплікаторів і змінами обсягу витрат.

- динамічна ефективність визначиться розміром динамічного прибутку та економією витрат.

- термін окупності ($T_{ок}$) визначається як відношення розміру капітальних вкладень до статичної або динамічної кумулянти ефективності. Для цього інвестиційного проекту термін окупності для статичного потоку $T_{ок ст} = 1,36 \sim 2$ роки, а для динамічного потоку $T_{ок д} = 1,92 \sim 2$ роки.

- розрахунок чистого дисконтованого доходу з урахуванням терміну окупності показав, що $NPV_{ст} = 341763,36$ грн.; $NPV_{д} = 79373,06$ грн.

Розміри дисконтованих доходів складуть: $NPV_{ст} = 1191763.36$ грн.; $NPV_{д} = 929373,06$ грн.

- для цього інвестиційного проекту значення IRR для статичного потоку ефективності складе: $IRR_{ст} = 68 \%$, а для динамічного потоку ефективності: $IRR_{д} = 45 \%$.

Потоки ефективності показують, що цей франчайзинговий проект окупиться протягом 2 років. Базовий показник терміну окупності інвестицій в економічній системі, де використовуватиметься проект, склав 3...5 років, що вказує на високу ефективність цього франчайзингового проекту.

Використання мультиплікативного методу показало, що інвестиційний ефект, крім вже відомих особливостей, має такі: порядок його оцінки залежить від умов переходу (від зменшення або збільшення витрат) від старої системи функціонування до франчайзингу та від умов відображення (статичне або динамічне) чистого грошового потоку (потіку ефективності).

ВИСНОВКИ

Основою дисертаційного дослідження є вивчення теоретико-методологічних підходів до використання франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості, вдосконалення методики оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів. За результатами дисертаційної роботи було зроблено такі висновки та пропозиції.

1. Наукові дослідження показали, що франчайзинг є одним із найефективніших інструментів для створення та розвитку підприємств малого бізнесу, розширення діяльності та залучення інвестицій великими підприємствами. Питання оцінки ефективності франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості недостатньо висвітлене в науковій літературі та практичних рекомендаціях.

Після вивчення існуючих підходів до проблем розвитку франчайзингу на підприємствах харчової промисловості поняття франчайзингу в дисертаційному дослідженні визначено як бізнес, який засновано на системному підході усунення проблеми конкуренції між малими та великими суб'єктами господарювання в процесі організації та розширення бізнесу підприємств та передачі права на використання (власність) матеріальних і нематеріальних активів за винагороду на умовах взаємовигідної взаємодії, при якій об'єднуються переваги великих компаній і малих підприємств для успішного розвитку створеного об'єднання. Для більш повного відображення природи та специфіки франчайзингових відносин франчайзинг було класифіковано за ознаками: напрямками діяльності (товарний, сервісний, виробничий, бізнес формату), формами контролю над підприємством (корпоративний і конверсійний), можливостями забезпечення розвитку (регіональний, субфранчайзинг, франчайзинг, що розвивається), складом підприємств, що об'єднуються (франчайзинг, що об'єднує виробника з виробником, франчайзинг, що об'єднує виробника з оптовим продавцем, франчайзинг, що об'єднує виробника з роздрібним продавцем, франчайзинг, що об'єднує оптового продавця з оптовим продавцем, франчайзинг, що об'єднує оптового продавця з роздрібним продавцем, франчайзинг, що об'єднує роздрібною продавця з роздрібним продавцем, франчайзинг, що об'єднує підприємство обслуговування з підприємством обслуговування), за метою франчайзингової діяльності франчайзера (спрямований на залучення інвестицій, спрямований на створення торгово-сервісної інфраструктури, спрямований на розширення виробництва).

2. Проаналізовано правові заходи регулювання франчайзингу в Україні. Основною проблемою законодавчого регулювання франчайзингу є відсутність Закону України «Про франчайзинг», адже засобами цивільного та господарського кодексів неможливо регулювати та стимулювати розвиток такої динамічної галузі, як франчайзинг. Термінового правового регулювання потребують такі аспекти франчайзингової діяльності, як: порядок та реєстрація розірвання франчайзингової угоди; регламентація розкриття необхідної інформації франчайзером; порядок передачі комерційної інформації; можливість впливу франчайзера на ціноутворення франчайзі та узгодження цього питання з

конкурентним та антимонопольним законодавством; порядок оформлення та захисту прав інтелектуальної власності.

3. Визначено, що розвиток франчайзингу на підприємствах харчової промисловості гальмується впливом цілого ряду факторів, серед них: несприятлива податкова політика держави щодо франчайзингової діяльності, відсутність регламентованого порядку укладання франчайзингових угод та регулювання франчайзингової діяльності, невідповідне ставлення до прав інтелектуальної власності, необізнаність багатьох вітчизняних підприємців та менеджерів із засадами франчайзингової діяльності, її перевагами, недоліками та правилами ведення, недовіра вітчизняних підприємств один до одного. В роботі запропоновано шляхи подолання проблем, що стримують розвиток франчайзингу в харчовій промисловості України, а саме: запропоновано систему податкових пільг для підприємств, що здійснюють свою діяльність на основі франчайзингу, яка дозволить уникнути подвійного оподаткування їх господарських операцій та сприятиме розвитку франчайзингу на підприємствах харчової промисловості України, запропоновано створення освітніх центрів, як для студентів вищих навчальних закладів, так і для діючих менеджерів підприємств для популяризації франчайзингу та навчання основам франчайзингової діяльності.

4. У дисертаційному дослідженні проаналізовано основні існуючі методи оцінки ефективності інвестицій, визначені їх особливості, недоліки та переваги. Також у роботі визначені групи причин розбіжності результатів теоретичної оцінки ефективності інвестицій за науковими методиками та практичними результатами впровадження інвестиційних франчайзингових проектів, це: група причин, що обумовлена недоліками обраної системи оцінки ефективності інвестиційного франчайзингового проекту або недоцільністю використання даної системи для оцінки ефективності конкретного інвестиційного франчайзингового проекту; група причин, що обумовлена недостатнім урахуванням чинників ризику та невизначеності, які виникають у процесі використання інвестиційних проектів; група причин, до яких відноситься свідоме завищення ефективності інвестиційного проекту, обумовлене суб'єктивною позицією окремих науковців і фахівців підприємства та їх боротьбою за обмежені фінансові ресурси, та відсутністю взаєморозуміння між теоретичним напрямком інвестиційного процесу – розрахунком ефективності за наявними методиками та практичним напрямком – прийняттям інвестиційних рішень, запропоновано шляхи зниження впливу чинників цих груп на результати оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів.

5. Запропоновано методика підвищення ефективності взаємодії підприємств у системі франчайзингу, яка дозволяє порівняти результати самостійної діяльності підприємств з результатами діяльності франчайзингової мережі й визначити доцільність впровадження франчайзингової системи діяльності. Запропонована методика може використовуватися для оцінки доцільності вступу до франчайзингової системи та дозволяє розробити систему франчайзингових платежів, що забезпечить обопільну прибутковість співпраці й не дасть приводу до виходу підприємств з мережі, забезпечуючи, тим самим, їх стабільне функціонування та перспективи зростання.

6. Запропоновано методику урахування ризиків у процесі здійснення франчайзингу. При оцінці ризиків всі грошові потоки проекту запропоновано структурувати за фазами проекту із урахуванням притаманного йому виду ризику. Запропонована методика враховує відповідний вид ризику для кожного грошового потоку та дозволяє здійснити більш об'єктивну оцінку ефективності інвестиційного франчайзингового проекту.

7. Запропоновано методику забезпечення ефективності інвестиційних франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості, яка дозволила оцінити ефективність впровадження франчайзингового інвестиційного проекту, враховуючи умови діяльності економічної системи – харчової промисловості України, отримати динамічний показник ефективності та порівняти отриманий термін окупності капітальних вкладень в інвестиційний франчайзинговий проект з загальним терміном окупності капітальних вкладень у економічній системі функціонування підприємства. Методика може використовуватись для оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів з урахуванням впливу галузі, в якій функціонує підприємство.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Сучков А.В. Теоретичні аспекти управління фінансовим станом підприємства / А.В. Сучков, А.В. Череп // Економіка і регіон. – 2005. - №4. – С. 65-73. (0,15 д.а) (особисто автору належить 0,1 д.а.)
2. Сучков А.В. Економічні аспекти кредитування в Україні / А.В. Сучков, А.В. Череп // Економіка і регіон. – 2006. – №1. – С. 78-84. (0,25 д.а) (особисто автору належить 0,2 д.а.)
3. Сучков А.В. Особенности процедуры банкротства в рыночных условиях хозяйствования / А.В. Сучков, А.В. Череп // Бізнес-інформ. – 2006. – №1-2. – С. 12-16. (0,2 д.а) (особисто автору належить 0,15 д.а.).
4. Сучков А.В. Форми та шляхи підтримки сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання / А.В. Сучков, А.В. Череп // Збірник наукових праць Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №3. - С. 90-94. (0,2 д.а) (особисто автору належить 0,15 д.а.)
5. Сучков А.В. Исторические аспекты возникновения и развития франчайзинга / А.В. Сучков // Бізнес-інформ. – 2007. – №1-2. – С.140-144. (0,2 д.а).
6. Сучков А.В. Міжнародні договори франчайзингу / А.В. Сучков // Економіка і регіон. – 2007. – №1. – С. 111-114. (0,18 д.а).
7. Сучков А.В. Франчайзинг в Україні: проблеми та перспективи розвитку / А.В. Сучков // Регіональна бізнес – економіка та управління. – 2008. – №2(18). – С. 130-136. (0,25 д.а).
8. Сучков А.В. Використання мультиплікативного методу оцінки ефективності інвестицій у франчайзинг / А.В. Сучков // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №4. – том 3. – С. 29 – 133. (0,2 д.а).

9. Сучков А.В. Проблеми оцінки ефективності інвестицій у франчайзинг / А.В. Сучков // Економічний простір. – 2009. – №28/1. – С. 236 - 241. (0,2 д.а).

10. Сучков А.В. Удосконалення системи взаємодії підприємств у системі франчайзингу / А.В. Сучков // Економіка: проблеми теорії і практики. – 2009. – №325. – том 5. – С. 1314 - 1321. (0,2 д.а).

Опубліковані в інших виданнях:

1. Сучков А.В. Актуальні питання кредитування малих підприємств в сфері торгівлі : тези доповідей VII Всеукр. наук.-практ. конференції студентів та молодих вчених [«Конкурентноздатність територій і підприємств у взаємозалежному світі»], (Донецьк, 24 березня. 2005 р.) / Міністерство освіти та науки, Донецький економіко-гуманітарний інститут. – Донецьк: ДЕГІ, 2005. – Ч.2. – С. 141-144.

2. Сучков А.В. Проблеми антикризового управління підприємством : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених [«Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»], (Тернопіль, 24-25 лютого. 2005 р.) / Міністерство освіти та науки, Тернопільська академія народного господарства – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – Ч.1. – С. 301-302.

3. Сучков А.В. Фінансові аспекти розвитку малого бізнесу в Україні : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конференції [«Наука і освіта 2005»], (Дніпропетровськ, 7-12 лютого. 2005 р.) / Наука і освіта – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Т.74. – С. 55-56.

4. Сучков А.В. Шляхи стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні в ринкових умовах : тези доповідей XIII Міжвуз. студентська наук. конференції [«Наука і вища освіта»], (Запоріжжя, 19 травня 2005 р.) / ПНЗ ГУ ЗІДМУ – Запоріжжя: ГУ ЗІДМУ, 2006. – С. 172-173.

5. Сучков А.В. Фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу : тези доповідей III Всеукр. наук. – практ. конференції вчених, викладачів та практичних працівників [«Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій»], (Вінниця, 16-17 лютого 2006 р.) / Міністерство освіти та науки, Вінницький інститут економіки – Вінниця: ВІЕ, 2006. – Т.2. – С. 61-63.

6. Сучков А.В. Правові аспекти регулювання франчайзингу в Україні : тези доповідей Наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених ЗНУ, (Запоріжжя, 2007 р.) / Міністерство освіти та науки, Запорізький національний університет. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – С. 101-103.

7. Сучков А.В. Сучасний стан та напрямки розвитку франчайзингу в Україні : тези доповідей I Міжн. наук.-практ. конференції [«Інноваційні проблеми автоматизації управління бізнесом»], (Житомир, 20-21 квітня 2007 р.) / ПНЗ Інститут підприємництва та сучасних технологій – Житомир: Інститут підприємництва та сучасних технологій, 2007. – С. 205-208.

8. Сучков А.В. Оцінка ефективності франчайзингових підприємств в Україні : тези доповідей Міжнарод. научн.-практ. конференції [«Индустрия гостеприимства в странах Европы»], (Ялта, 28 декабря 2007 г. – 2 января 2008 г.) / Университет экономики и управления, Крымский институт бизнеса. – Ялта; Симферополь: Крымский институт бизнеса, 2008. – С. 131 – 133.

9. Сучков А.В. Проблеми розвитку франчайзингу в Україні : тези доповідей Наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених ЗНУ, (Запоріжжя, 2008 р.) / Міністерство освіти та науки, Запорізький національний університет. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – С. 70 - 74.

10. Сучков А.В. Удосконалення системи оцінки ризиків при інвестуванні у франчайзинг : тези доповідей Наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених ЗНУ, (Запоріжжя, 2009 р.) / Міністерство освіти та науки, Запорізький національний університет. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – С. 259 - 261.

АНОТАЦІЯ

Сучков А.В. Ефективність франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (харчова промисловість). – Національний університет харчових технологій, Київ, 2010.

У дисертації досліджено основи франчайзингової діяльності та використання франчайзингу як інструменту інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості. Запропоновано авторське визначення франчайзингової діяльності та доповнено існуючу класифікацію франчайзингу. Досліджено правові заходи регулювання франчайзингової діяльності в Україні та світі. Розглянуто вплив факторів, що стримують розвиток франчайзингової діяльності на підприємствах харчової промисловості України та запропоновані заходи для зменшення їх негативного впливу. Проаналізовано методики оцінки ефективності інвестиційних франчайзингових проектів та наголошено на їх перевагах та недоліках. Запропоновано шляхи удосконалення оцінки ефективності франчайзингових проектів та усунення виявлених недоліків. Вперше запропоновано методику забезпечення ефективності інвестиційних франчайзингових проектів на підприємствах харчової промисловості, яка, на відміну від існуючих, дозволяє враховувати вплив навколишнього середовища на підприємство та розглядати підприємство як частину економічної системи – харчової промисловості України, враховує вигідність співпраці для кожного з підприємств франчайзингової мережі, дозволяє розробити збалансовану об'єктивну систему франчайзингових платежів, що забезпечить міцність та взаємовигідність франчайзингових відносин.

Запропонована методика забезпечення ефективності франчайзингових проектів була апробована на підприємствах харчової промисловості України.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, роялті, франшиза.

АННОТАЦИЯ

Сучков А.В. Эффективность франчайзинга как инструмента инвестиционной деятельности предприятий пищевой промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (пищевая промышленность). – Национальный университет пищевых технологий, Киев, 2010.

В диссертации исследованы основы франчайзинговой деятельности и теоретико-методологические аспекты использования франчайзинга как инструмента инвестиционной деятельности предприятий пищевой промышленности. Рассмотрена история возникновения и развития франчайзинга. Проанализированы существующие определения франчайзинга и предложено авторское определение франчайзинговой деятельности. Существующую классификацию франчайзинга предложено дополнить новым классификационным признаком – по цели франчайзинговой деятельности франчайзера, что позволит более полно охарактеризовать природу и специфику франчайзинговых отношений. В работе сформулированы преимущества и недостатки франчайзинга для франчайзера и франчайзи. Исследованы правовые меры регулирования франчайзинговой деятельности в Украине и мире. Обоснована необходимость принятия Закона Украины «Про франчайзинг» и выделены проблемы правового регулирования франчайзинговых отношений, которые требуют оперативного решения. Рассмотрено действие факторов, сдерживающих развитие франчайзинговой деятельности на предприятиях пищевой промышленности Украины, и предложены меры для уменьшения их негативного влияния. Факторы, негативно влияющие на развитие франчайзинговых отношений в Украине, имеют экономический, правовой и социально-психологический характер. Для уменьшения негативного влияния социально-психологических факторов предложено создание системы образовательных центров, как в сфере высшего экономического образования, так и в сфере бизнес-консультирования и проведения тренингов для менеджеров и предпринимателей. Проанализированы состояние и динамика развития франчайзинга на предприятиях Украины. Проанализирована деятельность наиболее успешных предприятий пищевой промышленности, использующих франчайзинговую схему работы. Рассмотрены методики оценки эффективности инвестиционных франчайзинговых проектов и отмечены их достоинства и недостатки. Предложены пути усовершенствования оценки эффективности франчайзинговых проектов и устранения выявленных недостатков. Предложен алгоритм, использование которого позволяет улучшить взаимодействие между теоретической составляющей инвестиционной франчайзинговой деятельности (оценкой эффективности инвестиционных франчайзинговых проектов с помощью экономико-математического моделирования) и практической (реализацией инвестиционных франчайзинговых проектов и функционированием франчайзинговых предприятий). Впервые предложена методика обеспечения эффективности инвестиционных франчайзинговых проектов на предприятиях пищевой промышленности, которая, в отличие от существующих, позволяет учитывать влияние окружающей среды на предприятие и рассматривать предприятие как часть экономической системы – пищевой промышленности Украины и включает оценку выгоды сотрудничества для каждого из предприятий франчайзинговой сети, а также

позволяет разработать сбалансированную систему франчайзинговых платежей, что обеспечит стабильность и выгодность франчайзинговых отношений. Предложенная методика позволяет учитывать риски по проекту отдельно для каждого денежного потока (поступления или затраты), что дает более точную оценку рисков, чем расчет единой рисковой ставки для проекта в целом.

Предложенная методика обеспечения эффективности франчайзинговых проектов была апробирована на предприятиях пищевой промышленности Украины.

Ключевые слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзи, роялти, франшиза, франчайзинговая сеть, эффективность, инвестиционная деятельность.

ANNOTATION

Suchkov A.V. The efficiency of franchising as an instrument for investment activities of enterprises of food industry. – Manuscript.

The thesis for obtaining of Candidate of Economic Science academic degree. The specialty 08.00.04 – economy and enterprise management. – The National university of food technologies. – Kyiv, 2010.

The dissertation investigated the basis of the franchise and the use of franchising as an instrument for investment activities of enterprises of food industry. The author's definition of franchise and supplement the existing classification of franchising was proposed. Investigate the legal measures to regulate franchise in Ukraine and over the world. We considered the factors hampering the development of franchising activities in the food industry of Ukraine, and we proposed measures to reduce their negative impact. An analysis methodology for assessing the effectiveness of investment projects and franchising their advantages and disadvantages was done. The ways to improve assessment of the effectiveness of franchising projects and address the shortcomings were suggested. The method of ensuring the efficiency of investment projects in the franchise food industry that, unlike existing ones, takes into account environmental impact on the company and consider the company as part of the economic system - Food Industry of Ukraine, and includes an assessment of profitability of cooperation for each of the enterprises franchise network, and also allows you to develop a balanced system of franchise fees, which will ensure stability and profitability of franchise relations was suggested at the first time.

The proposed method of effective franchising project was tested in the enterprises in food industry of Ukraine.

Keywords: franchising, franchisor, franchisee, royalties, franchise.

Сучков Артем Вадимович

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ФРАНЧАЙЗИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка і управління підприємствами
(харчова промисловість)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук